

ОЛЕНА ШАПОВАЛ

НАЙДИВОВИЖНІШІ

Чудес у нашому світі вистачає, адже наша планета прекрасна і неосяжна. Людина ділить свій будинок під назвою Земля з іншими істотами: комахами, птахами, ссавцями, серед яких бувають настільки незвичайні та красиві, що ми про них і не здогадувалися. Сьогодні поговоримо про кількох найдивовижніших тварин, що вражають самим своїм існуванням.

ТВАРИНИ

24

25

Ведмідь+білка+мавпа?

Деревний кенгуру (*Dendrolagus*) – мешканець тропічних лісів Нової Гвінеї та північно-східної Австралії. Ці тварини зовні і за звичками нагадують одночасно ведмедя, білку і мавпу. Надзвичайно ліниві та завжди напівсонні. Стародавні знахідки скам'янілостей тварин свідчать про те, що їхні предки були родом з Австралії.

Деревні кенгуру будовою тіла відрізняються від наземних видів. Довжина їх тулуба сягає 55–80 см, хвоста – до 90 см, загальний розмір тварини коливається від 1,3 до 2 м. Маса складає 5–18 кг. Хутро деревних кенгуру зверху світло- або темно-коричневе, знизу – біле. Це допомагає їм бути майже непомітними серед дерев. Від інших кенгуру вони відрізняються будовою тіла, в якому все пристосоване для життя на деревах. Мають здатність стрибати на землю з висоти 10–18 м без шкоди для себе. Задні кінцівки у них коротші, ніж в інших кенгуру, на них є довгі кігті. По землі деревні кенгуру не стрибають, а бігають. Їх таз влаштований так, що задні кінцівки можуть рухатися незалежно одна від одної – наземні кенгуру не мають такої можливості.

Улюблені місця проживання деревних кенгуру – гірські тропічні ліси, розташовані на висоті до 3 000 м над рівнем моря. Більшу частину життя ці тварини проводять, звичайно ж, на деревах. Зручно розташувшись у розвилці гілок, вони відпочивають, пережовують їжу і сплять. На пошуки їжі кенгуру виходять вночі поодиночі або невеликими групами по троє-четверо. Здебільшого вони харчуються листям, яке обгризають, притягаючи лапами до себе гілки. Улюблена їжа цих кенгуру – папороть, лісові ягоди й плоди.

Дощовий ліс цілий рік надає деревним кенгуру достатню кількість рослинної їжі, тому розмножуватися вони можуть у будь-яку пору року. Народжують одне дитинча, яке рік живе в сумці. Живуть деревні кенгуру до 20 років.

Систематичне знищення тропічного лісу для виготовлення пальмової олії призводить до того, що тваринки залишаються без свого природного середовища існування. Крім цього, кенгуру, що населяють Нову Гвінею, є об'єктом мисливського промислу.

Та, що дивиться вгору

Риба з прозорою головою (*Macropinna microstoma*) – глибоководна риба ряду Корюшкоподібні. Аналогів їй не знайти у цілому світі. Її прозора голова вкрита такою ж прозорою оболонкою і заповнена рідиною, навіть кістки навколо очей – і ті прозорі. Мешкає в Тихому океані неподалік берегів північної Японії, Курильських островів, а також біля західного узбережжя Канади та США на глибинах від 500 до 800 м. Це порівняно невелика риба, найбільші відомі екземпляри досягають приблизно 15 см завдовжки. Тіло вкрите великими темними лусками, плавці великі, широкі та заокруглені.

Найпримітнішою особливістю цього виду риб є прозора куполоподібна оболонка, що вкриває її голову зверху та з боків, і великі, зазвичай спрямовані вгору очі циліндричної форми, що розміщені під цією оболонкою (саме за специфічну будову очей у російській мові вона отримала назву „бокголаз” і подібно називається в японській). Щільна та еластична оболонка прикріплена до лусок спини ззаду, а з боків – до широких та прозорих навколоокових кісток, які забезпечують захист органів зору. Під оболонкою розташована заповнена прозорою рідиною камера, в якій, власне, і вміщені очі риби, що мають яскраво-зелений колір. Таке забарвлення забез-

печує специфічний жовтий пігмент. Очі розділені тонкою кістяною перегородкою, яка, продовжуючись назад, розширюється й вміщує головний мозок. Попереду кожного ока, але позаду рота, є велика заокруглена кишеня, що містить нюхальну рецепторну розетку. Тобто те, що, на перший погляд, на фотографіях живої риби здається очима, насправді ніздрі.

Трубчасті очі риби обертаються всередині прозорої голови. Відбувається це лише тоді, коли вона побачить здобич, що пропливає над нею (до раціону риби зазвичай входить зоопланктон різних розмірів). Тоді риба приймає вертикальне положення і починає полювання. Її очі в цю мить направлені прямо перед собою, а решту часу риба з прозорою головою дивиться лише вгору, на поверхню океану.

Єдиний у родині

Трубкозуб, або африканський трубкозуб (*Orycteropus afer*) – ссавець, єдиний сучасний представник родини Трубказубові.

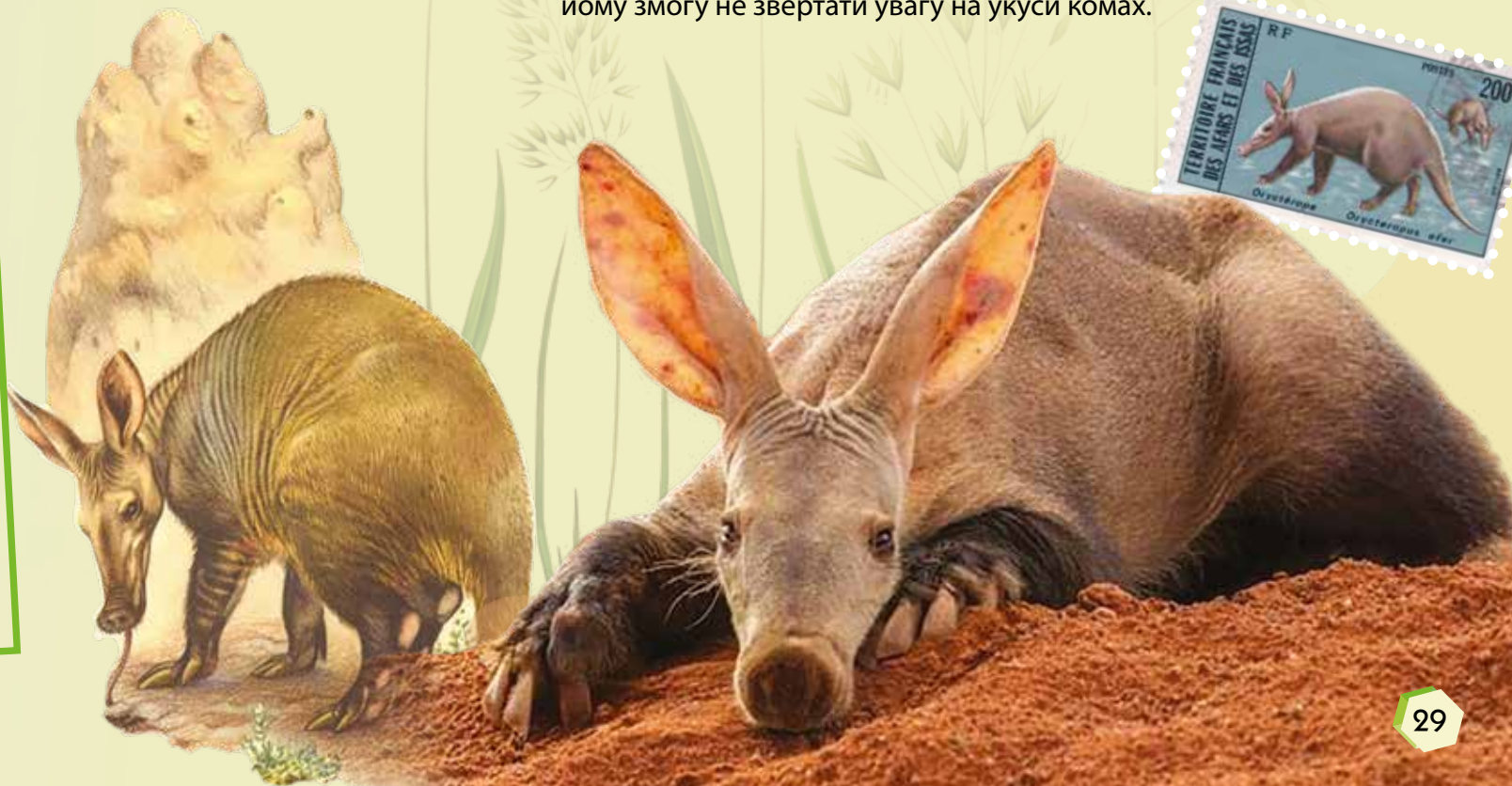
Тварина середнього розміру, зовнішньо нагадує свиню з видовженою мордою, осячними вухами та сильним мускулистим хвостом, схожим на хвіст кенгуру. В африканському фольклорі трубкозуб – улюблена тварина через свою сміливість у боротьбі з мурашками і термітами. Чаклуни народності Хауса використовують шкіру та кігті трубкозуба для виготовлення оберегів. Вони, мовляв, надають своїм власникам можливість проходити крізь стіни. Місцева назва тварини „aardvark” означає „земляна свиня”. Наукова назва виду походить від „*orycteropus*” – „кінцівка, що риє” та „*afer*” – похідного від слова Африка.

На початку ХХІ століття трубкозуби залишились лише в Африці, де вони є повсюди на південь від Сахари, за винятком джунглів Центральної Африки. Популяції в долині Нілу та в гірському масиві Тасілу вимерли.

Дорослий трубкозуб сягає 100–158 см завдовжки, його хвіст – 44–71 см. Маса тварини може сягати 100 кг, але найчастіше трубкозуб важить 50–70 кг. Самиці трубкозуба менші за самців, у них на хвості є біла пляма.

Шкіра у трубкозуба товста, вкрита рідкуватим волоссям захисного жовтуватого чи бурого кольору. На кінцівках волосся темніше, ніж на тулубі. Морда та хвіст тварини здебільшого білого або рожевого кольору. Морда видовжена в довгу трубку, а на кінці – свиноподібне рильце з круглими ніздрями. На ній багато твердих та довгих вібрисів, біля ніздрів розташовані чутливі ділянки шкіри. Язик довгий та липкий. Вуха трубкоподібні, довжина становить 15–21 см. Очі маленькі. Так само, як інші нічні тварини, трубкозуб не розрізняє кольорів.

Дуже рідко трубкозуба можна побачити вдень. Улюблені страви тварини: мурашки, терміти та інші комахи, а також фрукти. На пошуки корму трубкозуб вирушає через 1–2 години після заходу Сонця. Територію він обходить своїми стежками, навідуючись до відомих йому термітників та мурашників раз на тиждень. За ніч тварина проходить 8–12 км. Коли трубкозуб знаходить термітник або мурашник, то прориває своїми кігтями дірку діаметром 30–40 см і ласує комахами. За ніч він може з’їсти до 50 тис. комах. Для цього використовує свій дуже рухливий язик, який рясно вкритий слиною. Коли трубкозуб риє термітник, він закриває свої ніздрі, аби комахи та піщинки не потрапляли йому в ніс, а товста шкіра надає йому змогу не звертати увагу на укуси комах.

Трубказуби не належать до тварин, що перебувають під охороною, попри те, що на них інколи полюють заради м'яса, на смак схожого на свинину, міцної шкіри та зубів. Достеменно кількість тварин невідома, проте вона постійно зменшується. Трубказуби приносять користь, контролюючи популяцію термітів, які шкодять посівам, але через свою пристрасть до нір вони все ж часто завдають шкоди сільськогосподарським угіддям.

Цікаво, що трубказуб живе у симбіозі з рослиною трубказубів огірок (*Cucumis humifructus*). Спочатку плід розвивається на поверхні, але потім квітоніжка вигинається і заштовхує його під землю на 150–300 мм. Плоди наповнені вологою, тому тварина шукає їх у посуху. Це рідкісний для рослин спосіб плодоношення під землею називається геокарпія. Оскільки плоди дуже глибоко – насіння не може прорости. Таким чином розповсюдження *Cucumis humifructus* повністю залежить від трубказубів. Можливо, саме через цю рослину у трубказубів, що харчуються переважно мурахами та термітами, у процесі еволюції збереглися бічні зуби.

У нашому світі є безліч неймовірних, різноманітних і незвичних істот. Важко уявити, на що ще здатна природа!

Шаповал Олена Олексіївна,
викладачка біології
Полтавського професійного ліцею
Полтавської області
лауреатка VI Всеукраїнського
Інтернет-конкурсу „УЧИТЕЛЬ РОКУ–2021”
за версією науково-популярного
природничого журналу „КОЛОСОК”
у номінації „БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ”